

Mae'r map hwn yn mynd â chi ar **lwybr a argymhellir** o'r lleoliadau sy'n **dechrau** o **Ysgol Uwchradd Whitmore** ac yn **dod** i ben ym **Mae Whitmore**. Mae'r llwybr yn **5.5 milltir** o hyd a dylai gymryd tua **dwy awr** i'w gwblhau.

Os hoffech rannu unrhyw luniau o'r llwybr, defnyddiwch yr hashnod **#LlwybrHanesCymunedolyBarri**

Diolch am gymryd rhan!

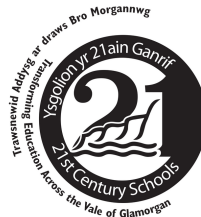
Hoffem ddangos ein gwerthfawrogiad i aelodau o **Brofiad Fictoraidd Y Barri** a **thrigolion y Barri** am gyflwyno syniadau a gwybodaeth ar gyfer y llwybrau.

Hoffem ddiolch hefyd i **contractwyr a phartneriaid prosiect yr ysgol**:

Llwybr Hanes Cymunedol y Barri – Llwybr a Gwybodaeth Ysgol Uwchradd Whitmore

I ddathlu **Mis Hanes Cymunedol** ym mis Mai, rydym yn lansio **tri llwybr hanes cymunedol** sy'n dechrau yn ein tair Ysgol Gymunedol Dysgu Uwchradd; **Ysgol Gymraeg Bro Morgannwg, Ysgol Uwchradd Pencoedre ac Ysgol Uwchradd Whitmore**.

Cyflwynwyd syniadau gan y **gymuned leol** ac mae pob pwynt ar y llwybr yn dathlu **digwyddiad hanesyddol pwysig, tironod neu ffigwr arwyddocaol yn Y Barri**. Ewch am dro hamddenol ar hyd un ohonynt neu heriwch eich hun drwy gwblhau'r tri.

Ysgolion a Cholegau yr 21ain Ganrif 21st Century Schools and Colleges

AECOM

**MORGAN
SINDALL
CONSTRUCTION**

Arosfannau Llwybr Ysgol Uwchradd Whitmore:

- 1) Ysgol Uwchradd Whitmore
- 2) Parc Gwledig Porthceri
- 3) Castell y Barri
- 4) Parc Romilly
- 5) Watch House Bay
- 6) Capel Sant Baruc (Sant Baruch)
- 7) Bae Whitmore

IOs hoffech gael rhagor o wybodaeth am y Rhaglen Ysgolion y 21ain Ganrif, ewch i'n gwefan:

www.valeofglamorgan.gov.uk/21st-Century-Schools

Mae'r daflen hon hefyd ar gael yn Saesneg.

Mae Rhaglen Ysgolion yr 21ain Ganrif yn fuddsoddiad strategol hirdymor mewn eiddo addysgol ledled Cymru. Mae prosiect Cymunedau Dysgu Uwchradd Y Barri Ysgolion yr 21ain Ganrif yn buddsoddi £86.6 miliwn mewn tair ysgol uwchradd ar draws Y Barri.

1) Ysgol Uwchradd Whitmore

Ffurfiwyd Ysgol Uwchradd Whitmore, Ysgol Gyfun y Barri gynt, drwy uno Ysgol Ramadeg Bechgyn y Barri a thair Ysgol Uwchradd Fodern Bechgyn (Tregatwg, Gladstone a Romilly) ym mis Medi 1966. Yn 2018, daeth yr ysgol yn Ysgol Uwchradd Whitmore ac yn ysgol rhyw gymysg. Agorodd adeilad ysgol newydd gwerth £30.5 miliwn i ddisgyblion o 6 Mai 2021.

2) Parc Gwledig Porthceri

Ar un adeg wedi'i rannu rhwng maenorau hynafol Y Barri, Porthceri a Phen-marc, prynwyd yr ardal gan deulu Romilly yn 1412. Prynwyd Parc Porthceri o ystadau Romilly ym 1929 gan Gyngor Dosbarth Trefol y Barri, ac ar ôl hynny fe'i defnyddiwyd fel parc agored cyhoeddus mawr ac yna chwaraeodd ran hyd yn oed yn y cyfnod cyn goresgyniad Normandi yn yr Ail Ryfel Byd.

Elusen leol, Innovate Trust sy'n rhedeg Prosiect Parc Porthceri sy'n cynnwys sesiynau cadwraeth amgylcheddol a garddwriaethol i oedolion sydd ag anableddau dysgu. Mae'r grŵp wedi gweithio'n galed i helpu i ail-wylltio'r cwrs golff, gan gynnwys gosod pyllau a chynefinoedd newydd, plannu coed a chasglu sbwriel.

Un o'r lleoedd i gadw llygad amdano ym Mhorthceri yw Bwthyn Cliff Wood. Adeiladwyd yn wreiddiol ym 1583 gan Owen William, a'r meddiannydd mwyaf nodedig oedd Ann Jenkin - wedi'i cholffarnu am ddewiniaeth! Cafodd y bwthyn ei ailadeiladu'n llwyr tua 1781 ac roedd yn cynrychioli arddull adeiladu sy'n nodweddiadol o'r amser.

3) Castell Y Barri

Y porthdy bach deulawr hwn a waliau cyfagos neuadd yw'r cyfan sy'n weddill o sedd teulu de Barri.

Nid oedd y castell yn fawr mwy na maenordy caerog bach, a adeiladwyd yn y 13eg a'r 14eg ganrif i gymryd lle gwrthgloddiau cynharach.

Erbyn diwedd y 13eg ganrif roedd gan y castell ddau adeilad carreg ar ochrau dwyreiniol a gorllewinol cwrt, ond nid oes dim bellach yn weddill o'r rhain uwchben y ddaear. Yn gynnar yn y 14eg ganrif cryfhawyd y castell trwy ychwanegu neuadd fawr a porthdy ar ei ochr ddeheuol, a gellir gweld adfeilion y rhain heddiw.

4) Parc Romilly

Gosodwyd Parc Romilly mewn gwahanol gyfnodau rhwng 1898 - 1911 ar dir sy'n eiddo i deulu Romilly. Erbyn diwedd y cyfnod Edwardaidd, roedd y parc yn cynnwys llwybrau wedi'u tirlunio, maes bowlio, cyrtiau tenis, a safle seindorf hyfryd. Dadorchuddiwyd Cylch yr Orsedd, a leolir mewn rhan wahanedig o'r parc, ym 1920 i nodi'r Eisteddfod Genedlaethol a gynhaliwyd yn Y Barri yn y flwyddyn honno.

Defnyddiwyd Romilly yn helaeth ar gyfer gweithgarwch chwaraeon drwy gydol y blynyddoedd rhwng y ddau ryfel ac ymgyrchodd clybiau'n rheolaidd am fwy o ddarpariaeth. Yn ystod yr Ail Ryfel Byd, roedd Romilly yn gartref i orsaf ARP.

Heddiw mae'r parc wedi'i ddychwelyd i dawelwch mwy tawel ei darddiad Edwardaidd. Mae'n barc rhestredig gradd II CADW ac mae wedi ennill statws Baner Werdd.

5) Watch House Bay

Mae Watch House Bay, a elwir hefyd yn Watch Tower Bay, yn un o'r traethau tawelach yn ardal Ynys y Barri. Y tu ôl i'r traeth mae Gerddi'r Cnap gyda llyn morol ar ffurf telyn Gymreig.

Adeiladwyd yr hen dŷ gwyllo, sydd i'w weld o hyd ar y traeth, yn y 1860au fel man gwyllo dros yr hen harbwr ac mae'n atgoffa ymwelwyr o orffennol morwrol yr ardal.

Defnyddiwyd y tŷ gwyllo yn wreiddiol gan wylwyr y glannau ond ers hynny mae wedi cael ei ddefnyddio fel ystafelloedd te, pencadlys y Sgowtiaid a chanolfan weithgareddau.

6) Capel Sant Baruch

Roedd Sant Baruch (neu Baruc) yn ddilynwr Sant Cadog. Un diwrnod, hwyliodd Cadog a Baruch o Ynys Echni i Ynys y Barri. Anghofiodd Baruch lawlyfr sanctaidd Cadog ac ar y daith i'w gasglu, suddodd ei gwch. Boddodd llyfr gwerthfawr Cadog a Baruch ill dau. Ychydig oriau'n ddiweddarach, gorchmynnwyd i gynorthwyyr Cadog fynd i bysgota. Daethant o hyd i eog enfawr wedi'i olchi i fyny ar y traeth ac yn ei berfeddion, darganfuwyd llyfr coll Cadog yn hynod o 'rhydd o bob anaf gan ddŵr'.

Heidiodd pererinion i'r ynys am gannoedd o flynyddoedd, gan addoli yn y capel bach a adeiladwyd yn yr 8fed ganrif a gymerodd enw Baruch. Datgelodd gwaith cloddio yn 1894-5 ar yr Ynys olion yr eglwys, ffynnon sanctaidd a bedd torfol.

7) Bae Whitmore

Bu Ynys y Barri yn denu ymwelwyr ers y 1870au i'w thraethau, ei chaffis a'i diddanwch i'r teulu. Mae Bae Whitmore yn draeth tywodlyd euraidd rhwng dau bentir calchfaen ac roedd yn un o leoliadau'r sioe deledu boblogaidd Gavin and Stacey.

Mae glan y môr sydd wedi'i adnewyddu bellach yn cynnig promenâd eang ar hyd cyfan traeth Bae Whitmore, sydd wedi ennill statws Baner Las.

Mae taith gerdded pentir wedi'i thirlunio yn arwain o gwmpas i Fae Jackson tra bod llwybr troed y pen gorllewinol yn arwain allan i'r pentir yn Friars Point. Mae hefyd yn werth ymweld â Rheilffordd Twristiaeth y Barri ac Amgueddfa Ryfel Y Barri.

